

საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის არსი

სტატია ეხება საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის არსს. აღნიშნული სტატიაში წარმოჩენილია საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის, როგორც ალტერნატიული სასჯელის მთავარი მიზანი, მნიშვნელობა და მარეაბილიტირებელი ეფექტი. წარმოდგენილია საკითხის პრაქტიკული ანალიზი და მნიშვნელოვანი ცვლილებები „ნულოვანი ტოლერანტობის“ შემდგომ პერიოდში. სტატიის ნაწილი დაფუძნებულია სამართლებრივი აქტების ანალიზზე, რაც უფრო თვალნათლივ წარმოაჩენს საკითხის აქტუალობას და არსებულ ხარვეზებს.

საკვანძო სიტყვები: საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა, არასაპატიმრო სასჯელი, პრობაცია, რეაბილიტაცია, საზოგადოებრივი სანქცია, რესოციალიზაცია, ალტერნატიული სასჯელი.

1. შესავალი

საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა არასაპატიმრო სასჯელთა კატეგორიას მიეკუთვნება და გამოირჩევა მაღალი მარეაბილიტირებელი ეფექტით – მსჯავრდებული რჩება საზოგადოებაში და ეძლევა შანსი საკუთარი შრომით გამოისყიდოს საზოგადოებისათვის თავისი დანაშაულებრივი ქმედებით მიყენებული ზიანი, ამასთანავე საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა სახელმწიფოსთვის არის ხარჯთეფექტური და ეხმარება მსჯავრდებულს შეიძინოს და გამოიმუშავოს სხვადასხვა დამატებითი უნარები. სასჯელის სოციალური დანიშნულება, ხომ იმაში მდგომარეობს, რომ მსჯავრდებულის გამოყენებით მოხდეს საზოგადოებრივი წესრიგის აღდგენა და მიყენებული ზიანის ანაზღაურება.¹

სახელმწიფოს პოლიტიკა არ უნდა გამოიხატებოდეს კანონთან კონფლიქტში მყოფი პირების მიმართ რეპრესიების გაძლიერებაში, სანქციების გაზრდაში, არამედ ეს მოითხოვს, სახელმწიფოს მხრიდან თავისუფლების აღკვეთის ალტერნატიული სასჯელებისა და ზომების დანერგვასა და განვითარებას. „ნულოვანი ტოლერანტობის“ პოლიტიკიდან ლიბერალიზაციის პოლიტიკაზე გადასვლამ დღის წესრიგში დააყენა სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სფეროს ლიბერალიზაცია და სწორედ ამ პოლიტიკის ფარგლებში განსაკუთრებული ყურადღება იქნა გადატანილი არასაპატიმრო სასჯელებისა და პასუხისმგებლობის ალტერნატიული და პრევენციული მექანიზმების ამოქმედებისკენ, რასაც საბოლოო ჯამში დანაშაულის პრევენციისაკენ მივყავართ. პრევენციული პროგრამებით შესაძლებელია დანაშაულის შემცირება, თუმცა, ცხადია, შეუძლებელია დანაშაულის ფენომენის გაქრობა. ამ კუთხით არასაპატიმრო სასჯელები, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ალტერნატიული ზომები, განრიდებისა და საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის პროგრამები მნიშვნელოვან როლს ასარულებს,

* თსუ-ის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი.

¹ არსოშვილი გ., დამნაშავის რესოციალიზაცია, თბ., 2009, 4.

რაც მესამე დონის პრევენციას განეკუთვნება.² ამ ტიპის ალტერნატივები, რიგ შემთხვევებში, უფრო ამცირებს რეციდივის რისკს, ვიდრე თავისუფლების აღკვეთა.

მიმდინარე სტატია ეხება სწორედ საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის არსს. სტატიის ნაწილი დაფუძნებულია საერთაშორისო პრაქტიკაზე და სამართლებრივი აქტების ანალიზზე, რაც უფრო თვალნათლივ წარმოაჩენს საკითხის აქტუალობას და არსებულ ხარვეზებს. სტატიაში წარმოდგენილი საკითხების კრიტიკული ანალიზი, გამოვლენილი ხარვეზები და შემუშავებული რეკომენდაციები შესაძლოა გახდეს სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების რეფორმაზე მომუშავე ჯგუფის დაინტერესების საგანი. ყოველივე ეს, კი, შესაძლოა, დადებითად აისახოს სისტემის მომავალზე.

2. ისტორია

საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა პირველად გამოყენებულ იქნა აშშ-ში 1966 წელს, ნასვამ მდგომარეობაში მყოფ მძღოლთა მიმართ.³ ევროპაში პირველად გამოყენებულ იქნა ინგლისში და უელსში 1970 წელს იმ მიზნით, რომ შემცირებულიყო სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში მყოფ მსჯავრდებულთა რაოდენობა. ეს სასჯელი მიიჩნეოდა, როგორც თავისუფლების აღკვეთის ალტერნატივა, რომელიც ხასიათდება რეინტეგრაციისა და რეაბილიტაციის მაღალი ეფექტით.⁴ „1976 წელს კვებეკის იუსტიციის სამინისტროს საპრობაციო სამსახურმა ექსპერიმენტის სახით, რამდენიმე სასამართლოში შემოიღო კომუნიტარული სამუშაოები. ექსპერიმენტის წარმატების გამო 1980 წელს შემოღებულ იქნა მთელს კვებეკში. საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა გააერთიანეს პრობაციასთან, როგორც ერთ-ერთი სახეობა მოსამართლის მიერ განსაზღვრული სასჯელისა.“⁵ ინგლისისა და უელსის შემდეგ საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა შემოღებულ იქნა ნიდერლანდებში 1981 წელს, დანიაში, საფრანგეთში და ირლანდიაში 1982 წელს, ხოლო ნორვეგიაში 1984 წელს. დღეს თითქმის ყველა ევროპული სახელმწიფოს კანონმდებლობა იცნობს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომას და მიაკუთვნებს, როგორც საზოგადოებრივ სანქციებსა და ღონისძიებებს.⁶ სწორედ აღნიშნული დასახელებით გვხვდება ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (92) 16 ნევრი სახელმწიფოებისათვის საზოგადოებრივი სანქციებისა და ღონისძიებების ევროპული წესების შესახებ, რომელიც ეხება სასჯელაღსრულების დაწესებულების გარეთ სასჯელის აღსრულებას, მხოლოდ სრულწლოვან მსჯავრდებულთა მიმართ და ასეთ ღონისძიებებში პირველ რიგში მოიაზრებს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომას. ტერმინი „საზოგადოებრივი სანქციები და ღონისძიებები“ გამოიყენება იმ სანქციებსა და ღონისძიებებთან მიმართებით, რომელთა საშუალებითაც სამართალდამრღვევი რჩება საზოგადოებაში. ის გულისხმობს მსჯავრდებულის თავისუფლების შეზღუდვას კონკრეტული პირობებისა თუ ვალდებულებების დაკისრებით.⁷

მსჯავრდებულებს, რომლებიც არ არიან დაპატიმრებულები აქვთ შესაძლებლობა დარჩნენ საკუთარ ოჯახთან, შეინარჩუნონ სამუშაო ადგილი, ჩაერთონ სხვადასხვა სარეაბილიტა-

² სისხლის სამართლის რეფორმის საკოორდინაციო საბჭო, არასრულწლოვანთა დანაშაულის პრევენციის სტრატეგია, თბ., 2012, 3.

³ Klaus J., Handbook on Probation Services, Rome/London, 1998, 15.

⁴ Van Kalmthout A., Durnescu I., European Probation Service Systems, CEP, 2011, 26-27.

⁵ პრადელი ჟ., შედარებითი სისხლის სამართალი, თბ., 1999, 437.

⁶ Van Kalmthout A., Durnescu I., European Probation Service Systems, CEP, 2011, 26-27.

⁷ პრობაციის საერთაშორისო სტანდარტების კრებული, თბ., 2010, 183.

ციო პროგრამაში, და ანაზღაურონ თავისი დანაშაულებრივი ქმედებით საზოგადოებისათვის მიყენებული ზიანი,⁸ არ განიცადონ ციხის მავნე, ძალადობრივი სუბკულტურა.⁹ მიჩნეულია, რომ ციხე განმეორებითი დანაშაულის ჩადენისგან იცავს, მხოლოდ სასჯელის მოხდის პერიოდში, ხოლო საზოგადოებრივი სანქციები და ღონისძიებები გათვლილია მომავალზე.¹⁰ საზოგადოებრივი სანქციები და ღონისძიებები ამცირებს დანაშაულობას და ამტკიცებს, რომ სასჯელის სრულების დანესებულებაში მოთავსება არ არის ერთადერთი გზა დანაშაულებრივი ქმედების მოსასპობად.¹¹

საქართველოში სასჯელის სახით საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა კანონმდებლობაში გაჩნდა 1999 წლიდან, როდესაც მიღებულ იქნა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, თუმცა დიდი ხნის განმავლობაში ის იყო ე.წ. „მკვდარი ნორმა“. მისი ეფექტური გამოყენება კი დაიწყო 2011 წლის 11 მარტიდან – საკანონმდებლო ცვლილებების გატარების შემდეგ. დღევანდელი მდგომარეობით საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა გამოიყენება არა მარტო, სასჯელის სახით არამედ, როგორც განრიდების ერთ-ერთი პირობა.

მსოფლიო მასშტაბით საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის იმპლემენტაცია სხვადასხვა გზით მიმდინარეობს. მისი დანერგვა და გამოყენება დამოკიდებულია სახელმწიფო მონყობაზე, საზოგადოების დამოკიდებულებაზე ზოგადად დანაშაულის და დანაშაულის ჩამდენი პირების მიმართ, ქვეყანაში არსებულ რესურსებზე და პრიორიტეტულ მიმართულებებზე.¹²

3. საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის ცნება

სამოქალაქო განათლების ლექსიკონის თანახმად, შრომა ეს არის ადამიანის გაცნობიერებული, გამიზნული ფიზიკური ან გონებრივი საქმიანობა, რომლის შედეგადაც იქმნება მატერიალური ან არამატერიალური პროდუქტი და რომელიც ადამიანის სულიერი და ფიზიკური არსებობის შენარჩუნებას ემსახურება.¹³ ამის საპირისპიროდ – „უმუშევრობა ადამიანებს ხშირად უქმნის საარსებო კრიზისს. ეკონომიკური პირობების დაკარგვით შესაძლოა დაქვეითდეს ადამიანის თვითშეფასების უნარი და ზიანი მიადგეს მის პიროვნებას.“¹⁴

საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა აბსოლუტურ შესაბამისობაშია შრომის დეფინიციასთან, განსხვავება მხოლოდ ის არის, რომ ამ შემთხვევაში შრომა წარმოადგენს არა ნებაყოფლობით ღონისძიებას, არამედ ის არის სასჯელის ერთ-ერთი სახე. საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა წარმოადგენს დასჯის ჯანსაღ ალტერნატიულ ღონისძიებას, რომელსაც სარგებელი მოაქვს, როგორც მსჯავრდებულისთვის, ისე საზოგადოებისთვის და სახელმწიფო ხელისუფლებისთვის. სასჯელის ეს სახე არის ხარჯთაღმწევი და ეხმარება სახელმწიფოს დაზოგოს ხარჯი. მსჯავრდებულს ევალება შეასრულოს გარკვეული სამუშაო უფასოდ პრობაციის ოფიცრის ზედამხედველობის ქვეშ. მთავარი მიზანი არის ის, რომ დამნაშავემ გაიაზროს ჩადე-

⁸ *Vuong L., Hartney C., Krisberg B., Marchionna S.*, “The Extravagance of Imprisonment Revisited”. NY, 2010, 70.

⁹ *Alarid L.f.*, Community-Based Corrections, TX. 2013, 1

¹⁰ იხ. <http://rethinking.org.uk/informed/pdf/alternatives_to_prison.pdf>, 11.

¹¹ *Lundman R.*, Prevention and Control Juvenile Delinquency, NY, 1993, 233.

¹² *Klaus J.*, Handbook on Probation Services, Rome/London., 1998, 17.

¹³ იხ. <<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=7413>>.

¹⁴ *შვაბე ი.*, გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები, თბ., 2011, 316.

ნილი დანაშაული და პასუხი აგოს ამისთვის.¹⁵ გარდა ამისა საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა გამოყენებულ უნდა იქნეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც არ არსებობს კონკრეტული მსხვერპლი.¹⁶

„წვერი სახელმწიფოებისადმი ევროსაბჭოს პრობაციის წესების შესახებ“ ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის CM/Rec(2010)1 რეკომენდაციის 47-ე პუნქტის თანახმად, საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა არის საზოგადოებრივი სასჯელის სახე ან ღონისძიება, რომელიც გულისხმობს პრობაციის ორგანოს მიერ საზოგადოების სასარგებლოდ უსასყიდლო შრომის აღსრულების ორგანიზებას და მასზე ზედამხედველობას, სამართალდამრღვევის მიერ მიყენებული ზიანის რეალური ან სიმბოლური ანაზღაურების სახით. საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომას არ უნდა ჰქონდეს დამამცირებელი (მასტიგმატიზირებელი) ხასიათი და პრობაციის ორგანოები უნდა შეეცადნენ ისეთი სამუშაოს მოძიებას, რომელიც ხელს შეუწყობს მსჯავრდებულის უნარ-ჩვევების განვითარებას და მის სოციალურ ჩართულობას.

გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესების, თანახმად საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა მოითხოვს, რომ დამნაშავემ შეასრულოს უსასყიდლო შრომა ან სპეციალური სამუშაო.¹⁷ საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა არ შეიძლება დაკავშირებული იყოს ფიზიკურ ტკივილთან ან პიროვნების ღირსების შელახვასთან.¹⁸

სასამართლომ მხოლოდ იმ შემთხვევაში უნდა გამოიყენოს ეს სასჯელი, როდესაც ჩადენილია სერიოზული დანაშაული, მაგრამ არა იმდენად მძიმე, რომ გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ საპატიმრო სასჯელი.¹⁹

თავისი არსით სასჯელის ეს სახე წარმოადგენს რესტიტუციის ფორმას.²⁰ საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის დამსჯელობითი ფუნქცია გამოიხატება იმაში, რომ მსჯავრდებულს გარკვეული ვადით უზღუდავს თავისუფლებას და ართმევს დროს.²¹

4. საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა და საპროცესო შეთანხმება

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 44-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა ნიშნავს მსჯავრდებულის უსასყიდლო შრომას. სრულწლოვნების მიმართ იგი ინიშნება 40-დან 800 საათამდე ვადით, ხოლო იმ შემთხვევაში თუ ჯარიმა შეიცვალა საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით, ან თუ თავისუფლების აღკვეთა შეიცვალა საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით, ან თუ მხარეებს შორის დადებულია საპროცესო შეთანხმება, ის შეიძლება დაინიშნოს უფრო მეტი ვადითაც. რაც შეეხება არასრულწლოვნებს, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 71-ე მუხლის თანახმად მათ ენიშნებათ 40-დან 300 საათამდე ვადით, იმ შემთხვევაში თუ თავისუფლების აღკვეთა შეიცვალა საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით, ან თუ მხარეებს შორის დადებულია საპროცესო შეთანხმება, ის შეიძლება დაინიშნოს უფრო მეტი ვადითაც.

¹⁵ იხ. <<http://pja.gov.pk/system/files/Probation.pdf>>, 6-7.

¹⁶ *Abadinsky H.*, Probation and Parole, Theory and Practice, NJ, 2009, 336.

¹⁷ *ივანიძე მ.*, ალტერნატიული სასჯელები, სისხლის სამართალი. ზოგადი ნაწილი, თბ., 2016, 470.

¹⁸ *ივანიძე მ.*, ალტერნატიული სასჯელები. სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, თბ., 2016, 470.

¹⁹ იხ. <http://rethinking.org.uk/informed/pdf/alternatives_to_prison.pdf>, 8.

²⁰ *Branham L., Krantz S.*, The Law of Sentencing, Corrections, and Prisoners, Rights, MINN, 1997, 151.

²¹ *Abadinsky H.*, Probation and Parole, Theory and Practice, NJ, 2009, 336.

საპროცესო შეთანხმების არსებობის შემთხვევაში საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის კანონით განსაზღვრულ ოდენობაზე მეტი ვადით დანიშვნა „აშკარად ეწინააღმდეგება კანონის განსაზღვრულობისა და სასამართლოს დამოუკიდებლობის კონსტიტუციურ პრინციპს, კანონის განსაზღვრულობის პრინციპი უზრუნველყოფს სამართლებრივ სტაბილურობას. კანონმდებელი ვალდებულია, თვითონ მიიღოს პრინციპული გადაწყვეტილებები სავარაუდო სამართლებრივი შედეგების სახესა და მასშტაბთან დაკავშირებით და მოსამართლეს შეძლებისდაგვარად მკაფიოდ მიუთითოს ზღვარი, რომლის ფარგლებშიც იგი მოქმედებს.“²²

საქართველოს კონსტიტუციის 82-ე მუხლის თანახმად – „სასამართლო ხელისუფლება დამოუკიდებელია და მას ახორციელებს მხოლოდ სასამართლო.“ საპროცესო შეთანხმება კი იდება ბრალდებულსა და პროკურორს შორის, მოსამართლე კი მხოლოდ ამტკიცებს.²³ ეს მოსამართლეს ართმევს შესაძლებლობას საკუთარი შეხედულებით დანიშნოს სასჯელი. სასჯელი კი დანაშაულის სამართლებრივი შედეგია და ის ენიშნება მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედების ჩამდენ პირს მხოლოდ სასამართლოს მიერ.²⁴ მიუხედავად იმისა რომ საპროცესო კანონმდებლობა მოსამართლეს ავტონომიურად სასჯელის შემცირების, თუ შეცვლის უფლება-მოსილებას არ უტოვებს, ეს არ ამართლებს გადამეტებულად მსუბუქი თუ მძიმე სასჯელის დამტკიცებას მხოლოდ იმ მოტივით, რომ ბრალდების მხარემ ამგვარი შუამდგომლობა წარადგინა. მოსამართლე ყურადღებით უნდა დააკვირდეს სასჯელის განსაზღვრის პროცესს და შეუსაბამო სასჯელის შემთხვევაში ან უნდა შესთავაზოს მხარეებს შეცვალონ პირობები ან უარი თქვას საპროცესო შეთანხმების დამტკიცებაზე.²⁵ სასამართლო განაჩენების ანალიზმა კიდევ უფრო ნათელი გახადა ის ხარვეზები, რომელიც ამ სასჯელის გამოყენებას ახლავს საქართველოში.

გორის რაიონული სასამართლოს 2013 წლის 27 მარტის №1/154-13 განაჩენით დამტკიცდა საპროცესო შეთანხმება ა.ბ.-ს და პროკურატურას შორის, სადაც მსჯავრდებულს ძირითად სასჯელთან ერთად დამატებით სასჯელად განესაზღვრა საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა 150 საათის ოდენობით. მსჯავრდებულის აღრიცხვაზე აყვანისას კი გაირკვა, რომ მას ჰყავდა 2 მცირეწლოვანი შვილი 6 წლის და 4 წლის. მისი განცხადებით, არც პროკურორს საპროცესო შეთანხმების დადების დროს და არც მოსამართლეს საპროცესო შეთანხმების დამტკიცების დროს არ უკითხავთ მისთვის არსებობდა თუ არა რაიმე დამაბრკოლებელი გარემოება. მაშინ, როდესაც საქართველოს სსკ-ის 44-ე მუხლის მე-4 ნაწილი განსაზღვრავს იმ პირთა წრეს ვისაც არ შეიძლება სასამართლოს გზით დაენიშნოს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა, ესენია: პირველი და მეორე ჯგუფის ინვალიდები, ორსული ქალი, ქალი, რომელსაც ჰყავს შვიდ წლამდე შვილი, საპენსიო ასაკის პირი, და განვეული სამხედრო მოსამსახურე. საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის დანიშვნის აღნიშნული ამკრძალავი გარემოება ასევე ყურადღების მიღმა დარჩა ადვოკატის მხრიდანაც, რომელიც არ დაინტერესდა არსებობდა თუ არა მსჯავრდებულის მიმართ რაიმე დამაბრკოლებელი გარემოება. სასამართლო განაჩენის აღწერისას – სამოტივაციო ნაწილში საუბარია მხოლოდ იმაზე, რომ ბრალდებული აღიარებს ჩადენილ დანაშაულს, იცნობს საპროცესო შეთანხმების პირობებს, რომ მის წინააღმდეგ არ ჰქონია ადგილი იძულებას, მუქარას და ა.შ. ასევე საუბარია, რომ წარმოდგენილი მტკიცებულებების შეფასების საფუძველზე სასამართლო დარწმუნდა ბრალდებულის ბრალეულობაში და მიიჩნია,

²² არსოშვილი გ., მიქანაძე გ., შალიკაშვილი მ., პრობაციის სამართალი, თბ., 2015, 135-136.

²³ იქვე, 136.

²⁴ ტურავა მ., სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 46.

²⁵ სახელმძღვანელო წინადადებები სისხლის სამართლის საქმეზე განაჩენის ფორმის მისი დასაბუთებულობისა და ტექსტის სტილისტიკური გამართულობის თაობაზე, თბ., 2015, 63.

რომ შუამდგომლობაში მითითებული სასჯელი იყო კანონიერი. მაშინ როდესაც სასამართლო საუბრობს, რომ წარმოდგენილია ბრალის დამადასტურებელი მტკიცებულებები, სასამართლოს ასევე უნდა ემსჯელა იმ გარემოებაზე არსებობდა თუ არა საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის შეფარდების გამომრიცხველი რომელიმე გარემოება, მითუმეტეს, რომ განაჩენის შესავალ ნაწილში დადგენილია, რომ ბრალდებული იყო დაოჯახებული და განაჩენის დადგომის მომენტიდან 28 წლის. ბრალდებულის ასაკი და ოჯახური მდგომარეობა იძლევა გონივრული ეჭვის საფუძველს, რომ მას შესაძლოა ჰყოლოდა შვიდ წლამდე ასაკის შვილი. ეს წარმოდგენდა საპროცესო შეთანხმების დამტკიცებაზე უარის თქმის და საქმის პროკურორისათვის დაბრუნების საფუძველს.

გარდა ზემოაღნიშნულისა არსებობს სხვა პრეცედენტიც, როდესაც მოხდა სხვა დამაბრკოლებელი გარემოებების უგულებელყოფა და პიროვნებას მაინც შეეფარდა საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა. გორის რაიონული სასამართლოს 2013 წლის 30 სექტემბრის 1/431-13 განაჩენით დამტკიცდა საპროცესო შეთანხმება და ნ.გ ცნობილ იქნა დამნაშავედ საქართველო სსკ-ის 177-ე მუხლის პირველი ნაწილით და 3 წლიან პირობით მსჯავრთან ერთად დამატებით სასჯელად განესაზღვრა საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა 150 საათის ოდენობით. პრობაციის ბიუროში აღრიცხვაზე აყვანის დროს, როდესაც პრობაციის ოფიცერი მას უხსნიდა სასჯელის მოხდის წესსა და პირობებს, ნ.გ.-მ განაცხადა, რომ უჭირდა მხედველობა, და რამოდენიმე დღეში წარადგინა სათანადო ცნობა, რომლითაც გაირკვა, რომ მსჯავრდებულს 2009 წლიდან მინიჭებული ჰქონდა მეორე ჯგუფის ინვალიდის სტატუსი. გასაუბრების შედეგად დადგინდა, რომ მან სასჯელის არსის თაობაზე ინფორმაცია მიიღო პრობაციის ბიუროში და მისთვის, როგორც საპროცესო შეთანხმების დადებისას ისე სასამართლო განხილვის დროს არავის განუმარტავს სასჯელის არსი და არ უკითხავს ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ. აღნიშნულ განაჩენშიც მითითებულია რომ საპროცესო შეთანხმებით განსაზღვრული სასჯელი არის კანონიერი. თუმცა ისევე როგორც პირველ შემთხვევაში აქაც სახეზე გვაქვს საპროცესო შეთანხმების დამტკიცებაზე უარის თქმის და საქმის პროკურორისათვის დაბრუნების საფუძველი.

გარდა კანონით პირდაპირი განსაზღვრული ამკრძალავი გარემოებებისა სასამართლო პრაქტიკის ანალიზით ასევე დადგინდა, რომ მოსამართლეები საპროცესო შეთანხმების დამტკიცების დროს ყურადღებით არ იკვლევენ დამნაშავეს პიროვნების ისეთ მახასიათებლებს, როგორცაა მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობა და რამდენად შეძლებს ის საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის შესრულებას. მსგავს შემთხვევასთან გვაქვს საქმე გორის რაიონული სასამართლოს 2014 წლის 23 ივნისის 1/109 განაჩენის განხილვისას. აღნიშნული განაჩენით მ.ზ ცნობილ იქნა დამნაშავედ საქართველოს სსკ-ის 111, 126 მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისათვის და ძირითადი სასჯელის სახედ და ზომად განესაზღვრა საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა 90 საათის ოდენობით. პრობაციის ბიუროში მისი გამოცხადება გართულდა, ვინაიდან მას ფიზიკურად გადაადგილება უჭირდა. პრობაციის ოფიცრებმა საცხოვრებელ მისამართზე განახორციელეს ვიზიტი, სადაც აღმოჩნდა, რომ მ.ზ ბოლო სამი წლის განმავლობაში გადაადგილდებოდა ყავარჯნების დახმარებით. მის მიერ პრობაციის ბიუროში წარდგენილი სამედიცინო ფორმა 100-ით დადგინდა, რომ მას ანუხებდა ხერხემლის ტრავმა, და მარჯვენა ფეხი ჰქონდა ნაწილობრივ პარალიზებული. მას არ გააჩნდა ოფიციალური დოკუმენტი ინვალიდობის შესახებ, იმის გამო, რომ ვერ ახერხებდა სამედიცინო დაწესებულებამდე მისვლას და ასევე არ გააჩნდა მატერიალური სახსრები. მართალია, აქ არ გვაქვს სამართლებრივი ნორმების დარღვევასთან საქმე, მაგრამ მიუხედავად ამისა სასამართლოს

მხედველობაში უნდა მიეღოს მ.ზ-ს ჯანმრთელობის მძიმე მდგომარეობა და არ უნდა გამოეყენებინა სასჯელის სახით საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა. სახელმწიფოს აქტივში არ უნდა ეწეოდეს მსგავს შემთხვევებში პატიმრობის ალტერნატიული სასჯელების გამოყენება, არამედ შეფასების საზომი უნდა იყოს რამდენად შეესაბამება ეს სასჯელი მსჯავრდებულის ფიზიკურ მონაცემებს, და რამდენად შეძლებს პრობაციის ბიურო სასჯელის აღსრულებას. სასჯელის სახე და ზომა განაჩენში პირის ბრალეულობასთან შედარებით არანაკლებ უნდა იყოს დასაბუთებული.²⁶ სასამართლომ განაჩენში უნდა დაასაბუთოს არა მხოლოდ პიროვნების ბრალეულობა არამედ გამოყენებული სასჯელის მიზანშეწონილობაც, ეს იქნება საკმაოდ მაღალი სტანდარტი, რომელიც გამორიცხავს ზემოაღნიშნულ სამართლებრივ ხარვეზებს. იმ შემთხვევაში თუ დანიშნული სასჯელი არის უსამართლო, რამდენად დასაბუთებულიც არ უნდა იყოს განაჩენი, გამოყენებული სასჯელი ჩათვლება ნაკლებეფექტურად.²⁷

სასჯელის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ მოსამართლემ უნდა გამოიყენოს სასჯელის ინდივიდუალიზაციის პრინციპი, და უზრუნველყოს მისი შესაბამისობა ბრალდებულის პიროვნებასთან, მის ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან, ფიზიკურ უნარებთან. დამნაშავის პიროვნების მახასიათებლებში არ იგულისხმება მხოლოდ დადებითი ან უარყოფითი მახასიათებლები, განათლება, მისწრაფებები, მისი აქტივობები, არამედ პიროვნული ღირებულებები.²⁸ დანაშაულის ჩამდენი პირები საკუთარი ინდივიდუალობით გამოირჩევიან და ეს მოსამართლეს აიძულებს სასჯელი შეუფარდოს სწორედ მისი ინდივიდუალობის გათვალისწინებით.²⁹ „სასჯელის ინდივიდუალიზაცია გამსჭვალულია პედაგოგიური სულისკვეთებით. როგორც აღზრდის პრობლემა სწორად ვერ გადაწყდება პედაგოგიური შაბლონით, აღსაზრდელთა ინდივიდუალური თავისებურებების გათვალისწინების გარეშე, ისე პასუხისმგებლობის ინდივიდუალიზაციის პრინციპი პრაქტიკულად ვერ განხორციელდება ბრალეულთა პიროვნულ თავისებურებათა გათვალისწინების გარეშე.“³⁰

სასჯელის რეალურად ამოქმედების არსი იმაში მდგომარეობს რომ მოსამართლემ დანიშვნისას თავად უნდა იფიქროს თუ რამდენად ეფექტური იქნება დაკისრებული სასჯელი პრევენციული მიზნების მიღწევისათვის.³¹ პრევენციული მიზანი კი ჩადენილი დანაშაულის და დამნაშავის პიროვნების შეფასების საფუძველზე უნდა განისაზღვროს და სასჯელიც ამ პრევენციული მიზნიდან გამომდინარე უნდა დადგინდეს. პოზიტიური პრევენცია მიუთითებს, რომ დამნაშავეს უნდა მიეცეს შანსი დარჩეს საზოგადოებაში და ამ გზით მოხდეს მისი გამოსწორება.³² რესოციალიზაცია, ანუ გამოსწორება გულისხმობს დამნაშავის პიროვნების ისეთ გარდაქმნას, როცა იგი აღარ არღვევს სისხლის სამართლის კანონს და პატივს სცემს ადამიანური თანაცხოვრების წესებს.³³

²⁶ ცეტიტიშვილი თ., სასჯელის შეფარდების საკითხისათვის, გურამ ნაჭყებია 75 საიბილეო კრებული, თბ., 2016, 150.

²⁷ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, თბ., 2016, 724.

²⁸ ივანიძე მ., ალტერნატიული სასჯელები, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში. თბ., 2016, 342.

²⁹ დვალიძე ი., სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სასჯელი და დანაშაულის სხვა სისხლის სამართლებრივი შედეგები, თბ., 2013, 72.

³⁰ იქვე 73.

³¹ იქვე, 72.

³² ტურავა მ., სისხლის სამართალი ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, 44.

³³ არსოშვილი გ., დამნაშავის რესოციალიზაცია, თბ., 2009, 6.

მაშინ როდესაც მოსამართლეებს მიაჩნიათ, რომ საზოგადოებაში სამართლის კულტურის დონე დაბალია, საზოგადოებამ საკუთარი როლი უნდა იკისროს დანაშაულის პრევენციის საკითხში და საზოგადოებამ ხელი უნდა შეუწყოს მოქალაქეებში კანონმორჩილების დამკვიდრებას,³⁴ ზემოაღნიშნული სასამართლო განაჩენები ადასტურებს, რომ იმ პირობებში, როდესაც სასამართლო ნიშნავს უკანონო სასჯელს, მხოლოდ საზოგადოება ვერ შეასრულებს თავის როლს დანაშაულის პრევენციისთვის. პირველ რიგში სასამართლო უნდა იყოს გარანტი სამართლიანი და კანონიერი გადაწყვეტილების მიღების, დანიშნული სასჯელი უნდა იყოს შესაბამისი ჩადენილი ქმედების, დამნაშავის პიროვნების და რესოციალიზაციის მიზნისთვის. „სასჯელის შეფარდება არ უნდა ეფუძნებოდეს სამართლიანობის აბსტრაქტულ იდეას; იგი რაციონალური უნდა იყოს, და რაც მთავარია, სასამართლომ რეალურად უნდა უზრუნველყოს სასჯელის ინდივიდუალიზაციის პრინციპის ცხოვრებაში გატარება.“³⁵

სასამართლომ სასჯელის შეფარდებისას არამხოლოდ უნდა დაუსვას კითხვა ეთანხმება თუ არა საპროცესო შეთანხმებაში არსებულ პირობებს არამედ ბრალდებულს უნდა განუმარტოს დანიშნული სასჯელის არსი. მოსამართლე უნდა დაინტერესდეს იცის თუ არა ბრალდებულმა საპროცესო შეთანხმებით გათვალისწინებული სასჯელის შინაარსი და მისი მოხდისგან თავის არიდების შემთხვევაში მოსალოდნელი სამართლებრივი შედეგები. მხოლოდ ცოდნა არ არის საკმარისი, საქართველოს სსსკდის 209-ე მუხლის თანახმად ბრალდებულს თანახმა უნდა იყოს საპროცესო შეთანხმებით გათვალისწინებულ სასჯელზე, თანხმობამდე საჭიროა, რომ მან მიიღოს ინფორმაცია სასჯელის თაობაზე ადვოკატისგან და პროკურორისგან, ხოლო მოსამართლე საქართველოს სსსკდის 212-ე მუხლის თანახმად ვალდებულია შეამოწმოს ბრალდებული აცნობიერებს თუ არა სასჯელს, რომელიც გათვალისწინებულია საპროცესო შეთანხმებაში და სწორედ ამის შემდეგ უნდა დაამტკიცოს მან ის. მოსამართლემ ამ დროს მაკონტროლებელი ფუნქცია უნდა შეიძინოს. მაშინ როდესაც პროკურორი საპროცესო შეთანხმების დადების დროს ურიგდება ბრალდებულს სასჯელის თაობაზე ეს არაფერია სხვა თუ არა ვაჭრობა სასჯელზე და ასეთ დროს საპროცესო შეთანხმება ზენოლის განმახორციელებელი საშუალებაა.³⁶ ხოლო ბრალდებულმა იმის შიშით რომ თავიდან აიცილოს თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში მოხვედრა, თანახმაა ნებისმიერ სასჯელზე. „პროკურორის უფლებამოსილება თავად შესთავაზოს სასჯელის ნებისმიერი ზომა ბრალდებულს, აძლევს მას იმის შესაძლებლობას, იმოქმედოს ბრალდებულზე და მიიღოს მისგან აღიარებითი ჩვენება.“³⁷ მოსამართლეებმა ყურადღება უნდა მიაქციონ ბრალდებულის ნების ნამდვილობას, და ეს არ უნდა შემოიფარგლოს მხოლოდ ზეპირი თანხმობის ფორმალური მოსმენით.³⁸ ამის საპირისპიროდ პრობაციის ბიუროში საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომამისჯილთა უმეტესობა სასჯელის ამ სახეზე ინფორმაციას სწორედ პრობაციის ბიუროში იღებს, მაშინ როდესაც ამაზე განმარტება მას უნდა მისცეს პროკურორმა

³⁴ შალიკაშვილი მ., ალტერნატიული სასჯელების კვლევა საქართველოში, მზია ლეკვეიშვილი – 85 საიუბილეო კრებული, თბ., 2014, 96.

³⁵ ლეკვეიშვილი მ., სასჯელის ინდივიდუალიზაცია როგორც სასჯელის შეფარდების მნიშვნელოვანი პრინციპი, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში. თბ., 2016, 194.

³⁶ შალიკაშვილი მ., მიქანაძე გ., არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება (სახელმძღვანელო) ფრ., სტრ., თბ., 2016, 77.

³⁷ იქვე, 77.

³⁸ სახელმძღვანელო წინადადებები სისხლის სამართლის საქმეზე განაჩენის ფორმის მისი დასაბუთებლობისა და ტექსტის სტილისტიკური გამართულობის თაობაზე, თბ., 2015, 63.

და ადვოკატმა საპროცესო შეთანხმების შემთხვევაში და ასევე მოსამართლემ განაჩენის გამოტანის დროს. მსჯავრდებულთა გარკვეული ნაწილი კი აცხადებს, რომ ისინი იმიტომ დათანხმდნენ სასჯელის ამ სახის შესრულებას, რომ არ სურდათ თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში მოხვედრა. როგორც ერთ-ერთმა პრობაციონერმა განაცხადა – „კამერაში ჯდომას, უსაქმურობას და არაფრის კეთებას, უმჯობესია პიროვნებამ იშრომოს. უმჯობესი იქნება, რომ შეხედავ ადამიანს მუშაობის უნარი აქვს, დატოვო და დაასაქმო. საპატიმრო სასჯელის შემთხვევაში უფრო რთულია რესოციალიზაცია, იქიდან გაბოროტებული გამოდიხარ, მითუმეტეს ამ ბოლო პერიოდში როგორც ექცეოდნენ იქ“.³⁹

5. საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა და სასჯელის პროპორციულობის (თანაზომიერების) პრინციპი

იმისათვის რომ დადგინდეს შეფარდებული სასჯელი არის თუ არა ჩადენილი ქმედების პროპორციული, უნდა დადგინდეს თუ რა იყო გამოყენებული სასჯელის ლეგიტიმური მიზანი. პროპორციულობა განისაზღვრება მიზანსა და საშუალებას შორის დამოკიდებულებით.⁴⁰

თანაზომიერების პრინციპი კარგად არის განსაზღვრული არასასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მე-7 მუხლში, რომლის თანახმადაც გამოყენებული ზომა ჩადენილი ქმედების შესაბამისი უნდა იყოს და მის პიროვნებას, ასაკს, საგანმანათლებლო, სოციალურ და სხვა საჭიროებებს უნდა შეესაბამებოდეს.

თანაზომიერების პრინციპი მოითხოვს, რომ არამხოლოდ გამოყენებული სასჯელის სახე, არამედ ამ სასჯელის ზომაც უნდა იყოს შესაბამისი ჩადენილი ქმედების. აღნიშნული პრინციპი ევროკავშირის სასამართლომ სასჯელის შეფარდებისას საყოველთაო პრინციპად მიიჩნია.⁴¹

თანაზომიერების პრინციპის დარღვევას ხშირად ადგილი აქვს საქართველოს სასჯელალსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს ადგილობრივი საბჭოების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების შემთხვევაში როდესაც, მსჯავრდებულს მოსახდელად დარჩენილი საპატიმრო სასჯელი ეცვლება საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით.

გორის რაიონული სასამართლოს 2009 წლის 10 დეკემბრის განაჩენი ე.ა. ცნობილ იქნა დამნაშავედ საქართველოს სსკ-ის 260-ე მუხლის II ნაწილის „ა“ ქ/პუნქტით და სასჯელის სახედ და ზომად განესაზღვრა თავისუფლების აღკვეთა 12 წლის, 11 თვის და 27 დღის ვადით. სასჯელის მოხდის ვადის ათვლა დაეწყო 2009 წლის 18 აგვისტოდან. გორის რაიონული სასამართლოს 2013 წლის 12 თებერვლის განჩინებით ამნისტიის გამოყენებით საბოლოოდ განესაზღვრა თავისუფლების აღკვეთა 6 წლის ვადით. სასჯელის მოხდის ვადა უმთავრდებოდა 2015 წლის 18 აგვისტოს. საქართველოს სასჯელალსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს მუდმივმოქმედი კომისიის 2013 წლის 23 ნოემბრის 05/13/კ/ზ-005 გადაწყვეტილებით მას თავისუფლების აღკვეთის სახით დანიშნული სასჯელის მოუხდელი ნაწილი შეეცვალა საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით დ 3155 საათით. მუდმივმოქმედმა კომისიამ 1 წელი 8 თვე და 26 დღე, რაც მთლიანობაში შეადგენს 631 დღეს გაამრავლა 5 საათზე

³⁹ შალიკაშვილი მ., ალტერნატიული სასჯელების კვლევა საქართველოში, მზია ლეკვეიშვილი – 85 საიუბილეო კრებული, თბ., 2014, 98.

⁴⁰ ცეციტიშვილი თ., სასჯელის პროპორციულობა, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, თბ., 2016, 502.

⁴¹ ჯიშკარიანი ბ., ევროპული სისხლის სამართალი ევროკავშირის ფარგლებში, თბ., 2013, 85.

და მიიღო 3155. მართალია თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში გატარებას ნამდვილად სჯობს თუნდაც 3155 საათი საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა, მაგრამ საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომას არ უნდა ჰქონდეს მასტიგმატიზირებელი ხასიათი. 3155 საათს შეუძლია მძიმე დალი დაასვას მსჯავრდებულს, მისთვის ამ დროს გაცილებით მომგებიანია პირობით ვადამდე გათავისუფლება და კვირაში ერთხელ პრობაციის ბიუროში სიარული, მაშინ როცა რეაბილიტაციისა და რესოციალიზაციისათვის ხელშემწყობ აპრობირებულ სასჯელად სწორედ საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა ითვლება ვიდრე სხვა რომელიმე. აქ მთავარ პრობლემას წარმოადგენს გაანგარიშება. ზედა ზღვარის არ არსებობა ადგილობრივ საბჭოებს აძლევს შესაძლებლობას განსაზღვრონ უზომოდ დიდი ოდენობით საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა, რომელიც არათუ რესოციალიზაციის არამედ სტიგმატიზაციის მომხდენია და ასევე მძიმე დაღს მსჯავრდებულს.

მსგავსი პრეცედენტები ხშირია ადგილობრივი საბჭოების პრაქტიკაში მსჯავრდებულ კ.ნ-ს აღმოსავლეთ საქართველოს ადგილობრივი საბჭოს 2014 წლის 29 მაისის 02/14/შ-063-13 გადაწყვეტილებით სასჯელის მოუხდელი ნაწილი შეეცვალა საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომით 1690 (ათას ექვსას ოთხმოცდაათი) საათით.

საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს მუდმივმოქმედი კომისიის 2013 წლის 23 ნოემბრის 05/13/კ/ზ-006 გადაწყვეტილებით ნ.ღ-ს სასჯელის მოუხდელი ნაწილი შეეცვალა საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის 2370 (ორი ათას სამას სამოცდაათი) საათით და გათავისუფლდა პატიმრობიდან.

ყველა ზემოაღნიშნულ გადაწყვეტილებაში აღნიშნულია, რომ საბჭომ იხელმძღვანელა და შეაფასა „საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს ადგილობრივი საბჭოების რაოდენობის, ტერიტორიული განსჯადობისა და ადგილობრივი საბჭოს ტიპიური დებულების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის 2015 წლის 19 ოქტომბრის №138 ბრძანების მე-13 მუხლით დადგენილი კრიტერიუმები (დანაშაულის ხასიათი, მსჯავრდებულის ქცევა სასჯელის მოხდის პერიოდში, მსჯავრდებულის მიერ წარსულში დანაშაულის ჩადენის ფაქტები, ნასამართლობა, ოჯახური პირობები, და მსჯავრდებულის პიროვნება) და ამის საფუძველზე მიიღო გადაწყვეტილება. ეს არ არის გადაწყვეტილების დასაბუთებულობა, საბჭომ უნდა დაასაბუთოს კონკრეტული კრიტერიუმების შეფასების შედეგად თუ რა გამოვლინდა, იმისათვის, რომ ვიმსჯელოთ სამართლიანად მოხდა თუ არა მათი გათავისუფლება დაწესებულებიდან. როგორც სასამართლო განაჩენს სჭირდება ძირეული დასაბუთება ანალოგიურად საჭიროა ადგილობრივ საბჭოს გადაწყვეტილებაც დასაბუთდეს, იმისათვის, რომ დადგინდეს კანონიერი და სამართლიანი იყო თუ არა.

ამ კონკრეტულ შემთხვევებში დავის საგანი საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის უზომოდ დიდი ვადა უფრო პრობლემურია ვიდრე, დასაბუთებულობა. ყველა ზემოაღნიშნული შემთხვევა ცხადყოფს, რომ საკანონმდებლო დონეზე საჭიროა სტანდარტის დაწესება, რათა არ გვექონდეს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის უზომოდ დიდი ოდენობა. გარდა სტანდარტისა უნდა განისაზღვროს ის მაქსიმალური ზღვარი რომელსაც ვერ გასცდება ადგილობრივი საბჭო. მაგალითისთვის საქართველოს სსკ-ის 59-ე მუხლის თანახმად დანაშაულის რეციდივისთვის სასჯელთა შეკრების დროს თავისუფლების აღკვეთის სახით 30 წელზე მეტის დანიშვნა გამორიცხებულია შესაკრებთა ჯამი 32 წელიც რომ იყოს, ისევე როგორც განაჩენთა ერთობლიობით არ შეიძლება 35 წელზე მეტის დანიშვნა შესაკრებ სასჯელთა ჯამი 40 წელსაც, რომ უტოლდებოდეს. შესაბამისად, უნდა განისაზღვროს მაქსიმალური ვადა, რომელსაც ვერ გასცდება საბჭო, მოუხდელი სასჯელის რა ვადაც უნდა იყოს დარჩენილი.

იმ შემთხვევაში როდესაც საპროცესო შეთანხმება იძლევა საფუძველს მაქსიმალურ ზღვარზე მაღალი ვადით დაინიშნოს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა, არსებობს მაღალი ალბათობა, რომ დაირღვევს სასჯელის პროპორციულობის პრინციპი. ადგილობრივი საბჭოს წევრი, მოსამართლე, პროკურორი – საპროცესო შეთანხმების დროს, როდესაც იღებენ გადაწყვეტილებას საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის დაკისრების თაობაზე, საკუთარ თავსაც უნდა ჰკითხოთ, თავად თუ შეძლებენ 800 საათი უსასყიდლოდ საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის შესრულებას და მოახდენს თუ არა ასეთი დიდი ოდენობით სამუშაოს უსასყიდლო შესრულება მათზე რაიმე სახის დადებით გავლენას? როდესაც საქმე ეხება არასრულწლოვანს, შეძლებენ კი მათი არასრულწლოვანი შვილები იმუშაონ უსასყიდლოდ 300 საათი და იქნება თუ არა რაიმე ეფექტის მომხდენი ის? არასრულწლოვნისათვის 300 საათი საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა მიჩნეულია შეუსრულებელ ამოცანად მისი ფსიქიკის მქონე ადამიანისათვის.⁴² ხოლო 3000 საათი საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა ეს არის ადამიანისათვის დამამცირებელი სასჯელი. წარმოუდგენელი ზიანის მომტანია ადამიანმა დაახლოებით 2 წლის განმავლობაში უხელოდ, უშეგებულად იმუშაოს. თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში ადამიანები კარგავენ უნარ-ჩვევებს და მოტივაციას, ხშირად ღიზიანდებიან, ხდებიან აგრესიულები და მგრძობიარეები, რაც ართულებს მათ საზოგადოებაში ინტეგრაციას.⁴³ თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების შემდეგ ისინი საჭიროებენ ფაქიზ მოპყრობას, იმისათვის რომ ადვილად შეეგუონ გარემო სიახლეებს, და თავისუფლად ინტეგრირდნენ საზოგადოებაში, ამის საპირისპიროდ კი მათ უწევთ უსასყიდლოდ იმუშაონ 3000 საათი. თავისუფლების აღკვეთა წარმოადგენს ყველაზე მძიმე სასჯელს, თუმცა იმის გათვალისწინებით, რომ საპატიმრო დაწესებულებაში მათ ეცვლება სუბკულტურა და ღირებულებები, ხოლო გათავისუფლების შემდეგ საზოგადოებაში ის კარგავს საკუთარი თავის იმედს და ვეღარ უმკლავდება მის გარშემო არსებულ პრობლემებს⁴⁴ და პარალელურად უწევს 3000 საათი საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა, ყოველივე ამის გამო მათ შესაძლოა გაუჩნდეთ განმეორებითი დანაშაულის ჩადენისა და სასჯელალსრულების დაწესებულებაში კვლავ დაბრუნების სურვილი.

საქართველოს კონსტიტუციის მე-17 მუხლში მოცემული პირადი ღირსების უფლება ადგენს სახელმწიფო საქმიანობის საზღვრებს და ბოჭავს მას. რაც იმაში მდგომარეობს, რომ სასჯელი ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმესთან და ბრალთან შესაბამისი და სამართლიანი უნდა იყოს. შეესაბამებოდეს დანაშაულის სიმძიმეს და დამნაშავის ბრალს.⁴⁵ საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა არ უნდა იყოს პატივისა და ღირსების შემლახავი. ის რომ პიროვნებამ ჩაიდინა დანაშაული ეს არ ნიშნავს იმას, რომ მან დაკარგა ღირსება. პატივისა და ღირსების შელახვა არ გამოიხატება მხოლოდ ამ უფლების შემლახავი სამუშაოს დაკისრებაში. უზომოდ დიდი ოდენობით საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა შესაძლოა მიჩნეულ იქნეს, როგორც დამამცირებელი და პატივისა და ღირსების შემლახავი, ისევე, როგორც შრომის შინაარსი და მისი განხორციელების ფორმა.⁴⁶ იმის გათვალისწინებით, რომ ამ სასჯელის დანიშვნის დროს შრომა არ ექვემდებარება ანაზღაურებას, უზომოდ დიდი ოდენობით საზოგადოებისათვის სასარგებ-

⁴² შალიკაშვილი მ., მიქანაძე გ., არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება (სახელმძღვანელო) ფრ., სტრ., თბ., 2016, 144.

⁴³ იქვე, 472.

⁴⁴ იქვე, 472.

⁴⁵ კუბლაშვილი კ., ძირითადი უფლებები, თბ., 2014, 88.

⁴⁶ საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2015, 120.

ლო შრომის დანიშვნა ნიშნავს ადამიანის გაუსაძლის მდგომარეობაში ჩაყენებას, რაც თავისთავად ქმნის პატივისა და ღირსების შელახვის და მისი პიროვნების დამცირების შესაძლებლობას. „ადამიანის დამცირების ხარისხი უნდა სცილდებოდეს იმ ფარგლებს, რაც ისედაც ნებისმიერი სასჯელის თანაარსია, რომელიც სასამართლოს მიერ არის შეფარდებული. მხედველობაში მიიღება საზოგადოების დამოკიდებულება ამა თუ იმ სასჯელის დამამცირებლად მიჩნევის საკითხზე; თუმცა ეს გადამწყვეტი არ არის და მსხვერპლის აღქმა, მისი პირადი დამოკიდებულება საკმარისად შეიძლება ჩაითვალოს სასჯელის „დამამცირებლად“ მიჩნევისათვის“.⁴⁷ საპროცესო შეთანხმება უზღუდავს მოსამართლეს შესაძლებლობას, ხელი შეუშალოს 800 საათზე მეტი ვადით საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის დანიშვნას და მოსამართლე, რომელმაც უნდა განახორციელოს მართლმსაჯულება ხელს აწერს პიროვნების ღირსების შელახვას. ადგილობრივი საბჭოს გადამწყვეტილებით განსაზღვრული უსასყიდლო შრომის გაანგარიშების წესი და ხანგრძლივობა არის ყოველად შეუსაბამო, რომლის მოხდაც გრძელდება წლების განმავლობაში, მძიმე დაღს ასვამს მსჯავრდებულს, არსებობს ჯანმრთელობის დაზიანების რეალური საშიშროება, ინვესტს ფსიქოლოგიური სტაბილურობის დარღვევას, რაც საბოლოო ჯამში არა თუ პრევენციას არამედ განმეორებითი დანაშაულის ჩადენის ნახალისებას ახდენს. ამ სასჯელის მთავარი შინაარსი არის ის, რომ საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომამ სარგებელი მოუტანოს მსჯავრდებულს და საზოგადოებას, მოხდეს მისი რესოციალიზაცია და რეაბილიტაცია.

6. საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის შესრულების ადგილი

საქართველოში საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა გაგებულია პირდაპირი მნიშვნელობით, რომ აუცილებლად უნდა განხორციელდეს საჯარო დაწესებულებაში. დღეს საქართველოში მსჯავრდებულთა უმეტესობა დასაქმებულია მუნიციპალურ სერვისებში, დასუფთავებისა და გამწვანების სამსახურებში ან ეკლესია მონასტრებში გარკვეული სამშენებლო სამუშაოების შესასრულებლად. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარში განმარტებულია, რომ „საზოგადოებისათვის სასარგებლო უსასყიდლო სამუშაოს პირობის შესრულება როგორც წესი ხდება საჯარო დაწესებულებებში (მერიაში; გამგეობაში; კომპანიაში, რომელიც წარმოადგენს საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს). სამუშაო შეიძლება იყოს: დასუფთავების სამსახურში დამხმარის ფუნქციის შესრულება, მოხუცთა თავშესაფარში საკვების მომზადებაში დახმარება და ა.შ.“⁴⁸ მართალია ეს ეხება განრიდებას, თუმცა სასჯელის შემთხვევაშიც ანალოგიური წესით ხდება მისი აღსრულება და განსხვავება მხოლოდ სამართლებრივ შედეგებშია.

შეუძლებელია, რომ მსჯავრდებული თუ განრიდების სუბიექტი ყოველთვის მუნიციპალურ, თუ საჯარო დაწესებულებაში დასაქმდეს, იმიტომ რომ სერვისები საქართველოში არის ძალიან ცოტა, ხოლო საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის გამოყენების მაჩვენებელი ყოველდღიურად იზრდება. ამას ამყარებს პრობაციის ოფიცრის პრაქტიკული გამოცდილებაც – „ძალიან ბევრი პრობლემა არსებობს, საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა რომ მენერება, ყოველთვის არის პრობლემა სად წავიყვანოთ, ან უარი არ გვითხრან. მე რე გვინევს ხვეწნა, რომ ეს პრობლემა მოვაგვაროთ. კარგი იქნება გარანტირებული ადგილები რომ არსებობდეს.“⁴⁹

⁴⁷ საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2015, 120.

⁴⁸ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, თბ., 2015, 489-490.

⁴⁹ შალიკაშვილი მ., ალტერნატიული სასჯელების კვლევა საქართველოში, მზია ლეკვიშვილი – 85 საიუბილეო კრებული, თბ., 2014, 102.

მიმაჩნია, რომ საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა არ ნიშნავს იმას, რომ საზოგადოებამ ამით პირდაპირი სარგებელი უნდა ნახოს. შედეგი უნდა იყოს საზოგადოებისათვის სასარგებლო. კერძო ორგანიზაციაში დასაქმებით მსჯავრდებული და განრიდების სუბიექტი თუ კი პროფესიას შეიძენენ, ხელობას დაეუფლებიან და მათი რესოციალიზაცია მოხდება განა ეს არ არის საზოგადოებისათვის სასარგებლო?! თუ საუბარია იმაზე, რომ საზოგადოებამ აუცილებლად პირდაპირი სარგებელი უნდა ნახოს, მაშინ რა დააშავა იმ კერძო ორგანიზაციამ, რომელმაც მოიგო ქალაქის დასუფთავების ტენდერი, როცა ამ ორგანიზაციაში დასაქმების შემთხვევაში და მუნიციპალურ დასუფთავების სამსახურში დასაქმებული მსჯავრდებული თუ განრიდების სუბიექტი ერთნაირ სამუშაოს შეასრულებს?! მთავარი აქცენტი ამ დროს უნდა გაკეთდეს რესოციალიზაციაზე, გამოსწორებაზე, დანაშაულის პრევენციაზე, გათვალისწინებულ უნდა იქნეს ის გარემოებაც, რომ თუ კი დასაქმებული ამ კერძო ორგანიზაციაში თავს კარგად წარმოაჩენს მას შესაძლებლობა ექნება დამსაქმებლის შეთავაზების და თავისი სურვილის არსებობის შემთხვევაში ანაზღაურებად სამუშაოზე დასაქმდეს ამავე ორგანიზაციაში, რაც მას და მის ოჯახს სტაბილურ შემოსავალს მოუტანს. საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის მთავარი დანიშნულება მდგომარეობს იმაში, რომ მსჯავრდებულს უნდა ჩამოუყალიბდეს დამოუკიდებელი ცხოვრების უნარი. მან სასჯელის მოხდის შემდეგ უნდა შეძლოს საზოგადოებაში პატიოსანი ცხოვრება დანაშაულის ჩადენის გარეშე. რესოციალიზაცია ემსახურება თავად საზოგადოებასაც, რომელიც დაინტერესებულია რომ დამნაშავემ აღარ განიცადოს რეციდივი.⁵⁰ ეს ნიშნავს იმას, რომ რესოციალიზაცია ეფექტურია, როდესაც შრომა არის სათანადოდ აღიარებული. აღიარება არ გამოიხატება ფინანსურ მხარეში, ის გულისხმობს მსჯავრდებულისათვის ხელმისაწვდომი და საგრძნობი სარგებლის სახით რეგულარული სამუშაოს პრიორიტეტების გააზრებასა და ჩვენებას, რომელიც მან შესაძლოა განახორციელოს სასჯელის მოხდის შემდეგ პატიოსანი და არადადანაშაულებრივი ცხოვრების პერიოდში,⁵¹ სწორედ იმ უნარებისა და გამოცდილების მიღების შემდეგ რომელსაც ის დაეუფლება სასჯელის მოხდის პერიოდში. ამიტომ არ უნდა შეიზღუდოს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის შესრულების ადგილი მხოლოდ საჯარო დაწესებულებებით, კერძო ორგანიზაციებშიც უნდა მოხდეს მათი დასაქმება, სადაც კონკრეტული საქმიანობა დამყარებული არ არის გარკვეულ პროფესიულ სანქციებზე ვინაიდან „იმის განცდამ, რომ ადამიანი აღარ არის საჭირო და თანაც ისეთ საზოგადოებაში, სადაც ცალკეული პიროვნების ფასი, უმეტესწილად, დამოკიდებულია მის პროფესიულ საქმიანობაზე, შესაძლოა, იგი მიიყვანოს სულიერ ტრავმამდე. ყოველივე განსაკუთრებით მძაფრდება გრძელვადიანი უმუშევრობის შემთხვევაში, როდესაც დასაქმებაც განსაკუთრებულად რთულია და, აქედან გამომდინარე, ნაკლები შანსი აქვთ მიიღონ სამუშაო ადგილი“.⁵²

კიდევ ერთი აქტუალური საკითხი, რომელიც უკავშირდება დამსაქმებელი ორგანიზაციის პროფილს და სტატუსს ეს არის რელიგიური გაერთიანებები და რელიგიური ორგანიზაციები.

2010 წლის 12 მარტს საქართველოს მთავარ პროკურატურას, სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს და საპატრიარქოს შორის გაფორმდა ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმი რომლის 1.1 პუნქტის თანახმად მხარეები თანხმდებიან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის შემთხვევაში მსჯავრდებულების დასაქმებას ეკლესია-მონასტრებში.

⁵⁰ შვაბე ი., გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები, თბ., 2011, 215.

⁵¹ იქვე, 216.

⁵² იქვე, 316.

ერთ-ერთი არასამთავრობო ორგანიზაციის მიერ გაკრიტიკებულ იქნა აღნიშნული თანამშრომლობა იმ გარემოებებზე მითითებით, რომ „1. ეს შეთანხმება დისკრიმინაციულია და ის პრივილეგიებს მხოლოდ მართლმადიდებელ ეკლესიაზე ავრცელებს და 2. შეთანხმება აჩენს არსებით შეკითხვას, თუ რამდენად შეიძლება ჩაითვალოს უშუალოდ ეკლესია-მონასტრებში მსახურება და არა ეკლესიების მიერ განხორციელებული სოციალურ აქტივობებში მონაწილეობა საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომად“.⁵³

თუ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებას, რომ აღნიშნული მემორანდუმი გაფორმებულია იმ დროს, როდესაც საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის სახეს, მოხდის ადგილსა და ყოველდღიურ ხანგრძლივობას განსაზღვრავდა სასამართლო, მაშინ გამოდის, რომ ამ მემორანდუმის ძალით, რომელიც არანაირ სამართლებრივ შედეგებს არ წარმოშობს სასამართლო ვერ განუსაზღვრავდა სასჯელის მოხდის ადგილად, რომელიმე მონასტერს. რაც შეეხება 2011 წლის 11 მარტის ცვლილებების შემდეგ, პრობაციის ბიუროს აღნიშნული მემორანდუმის გარეშე აქვს შესაძლებლობა ხელშეკრულება გააფორმოს საქართველოს საპატრიარქოს რომელიმე ეპარქიასთან და დაასაქმოს მსჯავრდებული ეკლესიის მშენებლობაზე, თუ კეთილმოწყობის სამუშაოებზე. ამასთანავე მემორანდუმის მიხედვით სიტყვა „მსახურება“ არსად გვხვდება რაც სასულიერო გაგებით სხვა დატვირთვის მატარებელია. აქ საუბარია საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის მოხდაზე ისეთივე ფორმებით, როგორც ხდება ეკლესიის გარეთ. ეკლესია მონასტრებში დასაქმებას აქვს ის უპირატესობა, რომ სასულიერო პირებთან ურთიერთობით მსჯავრდებული უკეთ იაზრებს ჩადენილი ქმედების უარყოფით შედეგებს. მას ეძლევა შესაძლებლობა სულიერადაც განვითარდეს, რაც რესოციალიზაციის ხელშემწყობ გზაზე უდავოდ ძალიან მნიშვნელოვანია.

კრიტიკის საგანი იყო ასევე ის, რომ თითქოს მემორანდუმი დისკრიმინაციულია სხვა რელიგიური კონფესიების წარმომადგენლებისათვის. გარდა იმისა, რომ ეს მემორანდუმი სამართლებრივ ვალდებულებებს არ წარმოშობს, პრობაციის ბიუროს აქვს იმის უფლება თუ კი მუსულმანური რელიგიის მიმდევარი მსჯავრდებული მოისურვებს, რომ დასაქმდეს მეჩეთის მშენებლობაზე პრობაციის ბიურო გააფორმებს შესაბამის ხელშეკრულებას და მსჯავრდებული დასაქმდება, ყოველგვარი მემორანდუმების გარეშე.

როგორც ზემოთ იქნა აღნიშნული, მთავარია მოხდეს მსჯავრდებულის რესოციალიზაცია და გამოსწორდეს, ეს თუ მოხდება რომელიმე რელიგიურ ორგანიზაციაში მისი დასაქმებით ეს სავსებით მისაღებია, როგორც სახელმწიფოსთვის ისე საზოგადოებისთვის.

საერთაშორისო დონეზე დასაქმების ადგილთან და დამსაქმებლის პროფილთან დაკავშირებით შეზღუდვები არ არსებობს. ნიუ ჯერსიში საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომამისჯილი შესაძლებელია დასაქმდეს როგორც საჯარო დაწესებულებაში ისე კერძო არასამეწარმეო, არაკომერციულ ორგანიზაციაში.⁵⁴

საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა გამოიხატება სხვადასხვა სამუშაოს შესრულებაში, აშშ-ში საკმაოდ ფართოა სამუშაოთა ჩამონათვალი, ესენია: პარკებისა და სკვერების დასუფთავება, დაესწროს საგანმანათლებლო პროგრამებს, და მოამზადოს პრეზენტაცია დანაშაულის ნეგატიური ასპექტების შესახებ, სკოლის მოსწავლეებს ესაუბროს თუ რატომ არის მავნე ნასვამ მდგომარეობაში ავტომანქანის მართვა, დასაქმდეს საწარმოში, აწარმოოს სარემონტო სამუშაოები, ქალაქის კედლებზე წაშალოს უხამსი ნახატები, იმუშაოს ქველმოქმედებისთვის,

⁵³ იხ. <https://emc.org.ge/2014/02/25/sazogadoebisatvis_sasargeblo_shroma/>.

⁵⁴ *Abadinsky H.*, Probation and Parole, Theory and Practice, NY, 2009, 336.

ისწავლოს სამართალი, ტუტორირება გაუწიოს ბავშვებს, ქალაქის ღარიბ უბნებში იმუშაოს მშენებლობაზე, დაეხმაროს მოხუცებს, მოუაროს ცხოველებს თავშესაფარში, მიიღოს სასწრაფო სამედიცინო სამსახურისა და სხვა სამაშველო სამსახურების მიერ განხორციელებულ ოპერაციებში მონაწილეობა, იზრუნოს ქალაქის კეთილმოწყობისთვის, აკრიფოს ფოთლები, შეკრიჭოს ბალახი, განმინდოს ფანჯრები, დაასუფთაოს სადარბაზოები, დადგას და შემდეგ დემონტაჟი გაუკეთოს საშობაო დეკორაციებს, იმუშაოს ორგანიზაციაში რომელიც ინფორმირებას უკეთებს მკერდის კიბოს შემთხვევებს, იმუშაოს წყლის კონსერვაციისთვის.⁵⁵

შრომის სახე არ უნდა იყოს დაკავშირებული მსჯავრდებულის ძირითად საქმიანობასთან. წინააღმდეგ შემთხვევაში ეს ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით ნაკლებად ეფექტური იქნება. შესაძლებელია მსჯავრდებულმა საზოგადოებისათვის სასარგებლოდ იმუშაოს საკუთარი პროფესიის შესაბამისად, მაგრამ აუცილებელია რომ ეს იყოს უსასყიდლო.⁵⁶

7. დასკვნა

საბოლოოდ უნდა ითქვას, რომ ბოლო წლებში განხორციელებული რეფორმებით საქართველო მნიშვნელოვან ნაბიჯებს დგამს სასჯელებისა და ალტერნატიული ზომების განვითარების მხრივ. საჭიროა მეტი ძალისხმევა რათა ნორმების იმპლემენტაციის დროს გათვალისწინებული იქნეს ქვეყნის მენტალიტეტი და სამართლებრივი მოწყობის ფორმა. ამავე დროს სიახლეების დანერგვა უნდა მოხდეს ხანგრძლივი დისკუსიების ფონზე. გათვალისწინებულ უნდა იქნეს რომ „არასაპატიმრო სასჯელი უნდა გამოიყენებოდეს მინიმალური ჩარევის პრინციპის შესაბამისად“.⁵⁷

საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომამ უნდა შეიძინოს უფრო მეტი დატვირთვა. კერძო სექტორი აქტიურად უნდა ჩაერთოს სასჯელის ამ სახის აღსრულების პროცესში, თავის მხრივ სახელმწიფომ უნდა მოახდინოს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის აღსრულების პროცესში ჩართული დამსაქმებლების ნახალისება და შესთავაზოს გარკვეული ტიპის საგადასახადო შეღავათები.

საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის სარგებლიანობის თაობაზე სახელმწიფომ უნდა აწარმოოს სტატისტიკური ანგარიშები იმის დასადგენად, თუ რა ხარჯი იქნა დაზოგილი ამ სასჯელის აღსრულებით, რათა საზოგადოებისთვის, მუნიციპალური სერვისებისთვის ნათელი იყოს ამ ღონისძიების ეფექტურობა. ინგლისში ესეის ოლქში ჩატარებული კვლევის შედეგად 2013 წელს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომამისჯილმა პირებმა შეასრულეს ორი მილიონი ფუნტი სტერლინგის სამუშაო, ხოლო ბოლო 5 წლის განმავლობაში 2013 წლის ჩათვლით ესეის ოლქმა დაზოგა 12 მილიონი.⁵⁸ სახელმწიფო ხარჯების დაზოგვა კი დადებითად აისახება მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობაზე.

სახელმწიფომ თავისი ვექტორი უნდა მიმართოს სამართლებრივი ნორმების დახვეწაზე, და ჩარჩოებში მოაქციოს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის მაქსიმალური ოდენობა დ მკაცრად განსაზღვროს ზედა ზღვარი და არ მისცეს შესაძლებლობა პროკურატურას საპროცე-

⁵⁵ იხ. <<http://pja.gov.pk/system/files/Probation.pdf>>, 7.

⁵⁶ დვალთიძე ი., სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სასჯელი და დანაშაულის სხვა სისხლის სამართლებრივი შედეგები, თბ., 2013, 49.

⁵⁷ Handbook on Basic Principles and Promising Practices on Alternatives to Imprisonment, UNODC, NY, 2007, 26.

⁵⁸ Journal, Essex Probation, Cutting Crime, Protecting the Public, Working in Partnership, Witham, 2013, 12–13.

სო შეთანხმების დადების შემთხვევაში შეუსაბამოდ დიდი ხანგრძლივობით გამოიყენოს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა. სახელმწიფომ უნდა გადახედოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს ადგილობრივი საბჭოების უფლებამოსილებას და დააწესოს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომის ის მაქსიმალური ზღვარი, რომელსაც ვერ გასცდება საბჭო. ზედა ზღვარის არ არსებობა სახელმწიფო ორგანოებს აძლევს თვითნებობის შესაძლებლობას ადამიანის უფლებების სფეროში, „თვითნებობა კი ავტომატურად ნიშნავს ადამიანის ღირსების, როგორც კონსტიტუციური წესრიგის უმაღლესი პრინციპის, სამართლებრივი სახელმწიფოსა და სხვა კონსტიტუციური პრინციპების დარღვევას და ადამიანის თავისუფლების ძირითადი უფლებების არაკონსტიტუციურ ხელყოფას.“ სასამართლომ კი ყველა შემთხვევაში სასჯელის ამ ღონისძიების გამოყენების დროს უნდა შეაფასოს პიროვნების ჯანმრთელობის მდგომარეობა და შეამოწმოს დამაბრკოლებელი გარემოებების არსებობა.

პრობაციის ეროვნულმა სააგენტომ უნდა განავითაროს თანამშრომლობა კერძო სამეწარმეო ორგანიზაციებთან, რათა გაიზარდოს დასაქმების არეალი, მსჯავრდებულს გაუჩნდეს დასაქმების რეალური პერსპექტივა, რაც რესოციალიზაციის გზაზე უდავოდ ხელშემწყობი იქნება.

სახელმწიფომ კიდევ უფრო მეტად უნდა უზრუნველყოს სასჯელის ამ ღონისძიების გამოყენება, როგორც სრულწლოვან ისე არასრულწლოვან პირებზე, ამ უკანასკნელთა დანაშაული მიიჩნიოს როგორც მოუმწიფებლობის ნიადაგზე ჩადენილი ქმედება და მისცეს შესაძლებლობა თავისი შრომით გამოისყიდონ საზოგადოებისათვის მიყენებული ზიანი.